

Bartosz Wróblewski*

RELACJE WŁADZ JORDANII Z MUZUŁMAŃSKIM RUCHEM FUNDAMENTALISTYCZNYM ZA PANOWANIA ABD ALLAHA II. Z BADAŃ NAD STABILNOŚCIĄ MONARCHII ARABSKICH

Streszczenie

Dynastia Haszymidów objęła władzę nad ziemią obecnej Jordanii ponad 100 lat temu w 1921 roku. Po 1950 roku monarchia jordańska zmagala się z wieloma zagrożeniami, zwłaszcza ze strony lewicy panarabskiej. Haszymidzi przez wiele dziesięcioleci traktowali umiarkowanych fundamentalistów muzułmańskich jako *de facto* sprzymierzeńców. Główna organizacja sunnickiego fundamentalizmu, Bractwo Muzułmańskie, była i jest do dziś w pełni legalna i prowadzi w królestwie działalność religijną, społeczną i polityczną. Po 1989 roku Bractwo Muzułmańskie stało się główną siłą polityczną Jordanii. Za panowania Abd Allaha II dwór jordański stara się ograniczyć siłę polityczną fundamentalistów. Umiarkowany islamizm pozostaje jednocześnie w pełni równoprawną częścią społeczeństwa. Równocześnie Jordania zdecydowanie zwalcza wszelkie nurty radykalnego islamizmu (dżihadyzmu). Król Abd Allah II zdecydowanie sprzeciwia się też wzrostowi wpływów Iranu w regionie.

Słowa kluczowe: Jordania, Bractwo Muzułmańskie, fundamentalizm, Abd Allah II, polityka

Wstęp

W 1999 roku zmarł panujący niemal pięćdziesiąt lat monarcha jordański Husajn I. Na tron wstąpił jego syn Abd Allah II. Rozpoczął się nowy okres historii Jordanii, który można nazwać współczesnym. W chwili śmierci Husajna I wydawało się, że państwo jest bezpieczne. Trudny konflikt z Izraelem zakończono w 1994 roku traktatem pokojowym. Zagrożenie monarchii ze strony partii lewicowych i panarabskich minęło. Nawet Organizacja Wyzwolenia Palestyny (OWP) musiała rozpocząć rokowania z Izraelem, więc monarchia haszymidzka nie mogła już być potępiona w świecie arabskim za normalizację stosunków z Tel

* Uniwersytet Rzeszowski, e-mail: bwrob@o2.pl, ORCID: 0000-0003-4436-8221.

Awiwem. Upadek ZSRR uświadomił, że prozachodnia opcja monarchii jordańskiej była słusznym wyborem. W regionie zarówno Egipt, jak i Irak, dwie dyktatury głoszące panarabską ideologię, przestały zagrażać królestwu. Dawni wrogowie stracili znaczenie. Nowe panowanie zapowiadało się jako okres spokoju. Tymczasem kolejne dwudziestolecie przyniosło Jordanii narastające problemy, a Bliski Wschód jako całość popadł w stan anarchii politycznej. Zagrożeniem dla stabilności politycznej arabskich reżimów okazał się radykalny fundamentalizm muzułmański (dżihadyzm). Ten ekspansywny ruch dąży do całkowitej zmiany porządku politycznego w regionie.

Monarchia jordańska prowadzi wobec ruchu fundamentalistycznego inną politykę niż większość reżimów arabskich. Nigdy nie zwalczano tam samych poglądów fundamentalistycznych. Od czasu, gdy w 1989 roku przywrócono w królestwie system parlamentarny, ruch ten ma stałą reprezentację w jordańskiej Izbie Deputowanych. Dla monarchii haszymidzkiej zagrożenie stanowi nie fundamentalizm religijny, rozumiany jako dążenie do powrotu do podstawowych wartości islamu, tylko dżihadyzm. Dżihadyści uznają świętą wojnę (dżihad) za główny obowiązek muzułmanina. Co gorsza, przyjęli, że związki z Zachodem, czyli dziś przede wszystkim z USA, są niedopuszczalne. Dżihad należy kierować nie tylko przeciw niewiernym, ale nawet w większym stopniu przeciw rządów krajów islamu, które współpracują z Zachodem. Takie rządy są nielegalne i należy je usunąć. Ostateczny cel tego ruchu stanowi zjednoczenie regionu w jeden kalifat panislamski, wrogi Zachodowi, który przywróci narodom muzułmańskim dawną potęgę¹.

Oczywiście w takiej wizji współpracująca z USA monarchia Haszymidów jest lokalnym rządem zdrajców, który należy wyeliminować tak jak inne. Reżim haszymidzki musi więc zwalczać zdecydowanie ten nurt islamizmu. Problemy te narastały w regionie od lat 80. XX wieku. Dla Ammanu trudna rozgrywka między legalnym fundamentalizmem politycznym a wrogim dżihadyzmem nie jest czymś nowym. Jednak po 1999 roku problemy wzrosły. Jordania od dziesięcioleci związana jest politycznie z USA. Tymczasem działania USA od 2001 roku pogłębiły wszystkie problemy regionu i doprowadziły do narastającego chaosu. Również Jordania stała się pośrednio ofiarą chaotycznych i nieprzemyślanych działań amerykańskiego sojusznika.

W poniższym tekście przedstawione zostaną trudne relacje elit Jordanii (dworu i władz) z legalnym ruchem fundamentalistycznym oraz walka z zagrożeniem dżihadystycznym. Za panowania Abd Allaha II relacje z różnymi odłamami ruchu fundamentalistycznego stały się

¹ *Arabski słownik encyklopedyczny*, red. M.M. Dziekan, Warszawa 2001, s.142, 164.

głównym problemem bezpieczeństwa monarchii haszymidzkiej. Sytuację z lat 1999–2023 należy przedstawić na tle uwarunkowań historycznych Jordanii. Ukazanie sposobów, z pomocą których władze jordańskie po 1999 roku radzą sobie z tym problemem, wydaje się ważne dla zrozumienia przyczyn względnie dużej stabilności tej monarchii na tle katastrofy politycznej innych państw arabskich.

Analizę problemu relacji monarchii haszymidzkiej z ruchem fundamentalistycznym oparto na publikacjach dotyczących historii i polityki Jordanii. Chodzi o monografie anglojęzyczne i książki polskojęzyczne lub tłumaczone na nasz język. W przypadku wydarzeń ostatnich lat konieczne było korzystanie ze źródeł internetowych. W poniższym tekście wykorzystano metodę analizy systemowej, jednak głównym celem artykułu na tym etapie badań pozostaje przedstawienie faktów.

Jordania przed 1999 rokiem

Odrębne państwo na wschodnim brzegu Jordanu powstało w 1921 roku w wyniku porozumienia między brytyjskim sekretarzem do spraw kolonii Winstonem Churchillem a księciem Abd Allahem, synem króla Hidżazu Husajna. Terytorium to nazwane Emiratem Transjordanii nie było państwem niepodległym, lecz protektoratem brytyjskim². Taki status miało do 1946 roku. Dopiero wtedy uzyskało formalną niepodległość. Równocześnie Abd Allah I został koronowany, a państwo zmieniło nazwę na Królestwo Transjordanii. Dopiero po przejściu środkowej Palestyny w 1948 roku zaczęto używać obecnej nazwy Haszymidzkie Królestwo Jordanii³. W 1945 roku całą ludność państwa szacowano na około 400 tysięcy, w tym blisko 200 tysięcy Beduinów⁴. W tym miejscu trzeba przypomnieć istotny fakt. Haszymidzi to szeroko rozgałęziony klan, który wywodzi swe pochodzenie od proroka Mahometa. Gałąź Haszymidów, do której należał Abd Allah I, sprawowała władzę w świętych miastach islamu Mekce i Medynie od XI wieku. Tak więc władcy Jordanii mogą powoływać się na dostojne pochodzenie z rodu Mahometa. Z punktu widzenia islamskiej tradycji daje im to szczególny autorytet, co zresztą chętnie wykorzystują jako atut polityczny wobec konserwatywnej części społeczeństwa⁵.

² B. Wróblewski, *Jordania*, Warszawa 2011, s. 44–48.

³ J.G. Sparrow, *Modern Jordan*, London 1961, s. 15.

⁴ J. Lunt, *The Arab Legion*, London 1999, s. 10–12.

⁵ J. Morris, *The Hashimite Kings*, London 1959, s. 110; J. Zdanowski, *Arabia Saudyjska*, Warszawa 2004, s. 40–43.

W latach II wojny światowej brytyjskiej oficer John Bagot Glubb stworzył zawodową armię jordańską. Żołnierzy rekrutowano spośród koczowników i rolników Transjordanii. Niemal całość kosztów utrzymania armii ponosiła Wielka Brytania. Siły te wychowano w poczuciu lojalności wobec dynastii i do dziś stanowią główną podporę jordańskiego reżimu⁶. Dzięki tej formacji Transjordania wzięła udział w I wojnie izraelsko-arabskiej w 1948 roku. Opanowano Zachodni Brzeg Jordanu i Wschodnią Jerozolimę. Na tych terenach mieszkało 720 tysięcy ludzi. Tym samym Palestyńczycy stali się większością poddanych królestwa. Nowi poddani nie uznawali legalizmu haszymidzkiego. Masowo popierali ugrupowania lewicowe i panarabskie. Ruchy tego rodzaju, np. naseryzm, będą przez dziesięciolecia głównym zagrożeniem monarchii, a armia jej obrońcą⁷.

Periodyczne kryzysy stały się do 1970 roku cechą stałą monarchii. Dopiero po tej dacie nastąpiło niemal 20 lat stabilizacji ustroju. 20 lipca 1951 roku palestyński zamachowiec zabił króla Jordanii Abd Allaha I⁸. Z kolei w czasach jego wnuka Husajna I dwukrotnie istnienie monarchii było zagrożone. Pierwszy raz w latach 1956–1957, gdy król mianował rząd zdominowany przez naserowską lewicę. W 1957 roku armia spacyfikowała te ugrupowania, gdy Husajn I poczuł, że naseryści spychają go na pozycję figuranta⁹. Z kolei 30 maja 1967 roku Husajn I zawarł nagle sojusz z Naserem. Prawdopodobnie chciał uzyskać popularność wśród Palestyńczyków. Gdy 5 czerwca 1967 roku Izrael zaatakował Egipt, Jordania stanęła po stronie Kairu. Rezultatem była klęska. Jordania straciła Zachodni Brzeg Jordanu i Wschodnią Jerozolimę, ponad 300 tysięcy Palestyńczyków uciekło na wschodni brzeg Jordanu¹⁰. We wrześniu 1970 roku doszło do wojny domowej w Jordanii, gdy zbrojne grupy palestyńskie próbowały przejąć kontrolę nad Ammanem. Armia rządowa zdominowana przez mieszkańców dawnej Transjordanii pokonała ugrupowania palestyńskie i zmusiła je do opuszczenia kraju¹¹.

W tych trudnych latach główna sunnicka organizacja fundamentalistyczna Bractwo Muzułmańskie była sprzymierzeńcem Haszymidów.

⁶ P.J. Vatikiotis, *Politics and Military in Jordan. A Study of Arabs Legion 1921–1957*, London 1967, s. 73–83.

⁷ *Dokumentacja prasowa 1956*, s. 124; A.P. Robins, *A History of Jordan*, Cambridge 2004, s. 70.

⁸ M.C. Wilson, *King Abdullah, Britain and the making of Jordan*, Cambridge 1999, s. 208–209.

⁹ J. Lunt, *op.cit.*, s. 160–161.

¹⁰ M.C. Bailey, *Jordan's Palestinian Challenge 1948–1983. A Political History*, London 1984, s. 27; P. Robins, *op.cit.*, s. 120–124.

¹¹ K. Salibi, *The Modern History of Jordan*, London–New York 1998, s. 240–241.

Monarchii zagrażały ruchy lewicowe. Organizacje fundamentalistyczne i poglądy islamistyczne stabilizowały reżim. Zresztą sami Haszymidzi opierali swój autorytet na źródłach religijnych¹².

Islamizm legalny

W 1999 roku rozpoczęło się panowanie Abd Allaha II. W tym nowym okresie historycznym zmienił się rodzaj zagrożenia, z którym musi mierzyć się reżim jordański. W zmienionych warunkach to fundamentalizm muzułmański stał się zagrożeniem. Relacje haszymidzkiej monarchii z sunnickim ruchem fundamentalistycznym są dość skomplikowane. Największą organizacją reprezentującą ideologię sunnickiego islamskiego fundamentalizmu jest Bractwo Muzułmańskie. Organizację tę założył w Egipcie Hasan Al Bana w 1928 roku. Celem tego stowarzyszenia jest odrodzenie społeczeństwa muzułmańskiego na podstawie prawa koranicznego. Ostateczny cel stanowi odbudowa panislamskiego kalifatu. Jednak jest to cel odległy. Organizacja preferuje na ogół legalne metody działania. Główny nurt Bractwa nie należy do nurtu dżihadyzmu. Nie oznacza to jednak, że organizacja odrzuca samą możliwość „świętej wojny”, ta jest przecież, w pewnych warunkach, obowiązkiem wiernych. Bractwo Muzułmańskie zorganizowało swe struktury w całym świecie islamu, zwłaszcza w krajach arabskich. Co najmniej od lat 40. XX wieku istnieją jego struktury w Jordanii¹³.

Przez dziesięciolecie Bractwo Muzułmańskie działało w Jordanii jako wielkie stowarzyszenie społeczne i dobroczynne. Co ciekawe, po 1970 roku, gdy lewicowe ugrupowania traciły wpływy, Bractwo zdobyło znaczną popularność, szczególnie wśród uboższej części ludności miejskiej. Jak wskazano, dwór w Ammanie w pełni tolerował działanie tej organizacji. Nie tylko nie widziano zagrożenia, ale wręcz postrzegano Bractwo Muzułmańskie jako sojusznika monarchii. Gdy w 1989 roku pierwszy raz od trzydziestu lat przeprowadzono w Jordanii w pełni wolne, rywalizacyjne wybory, kandydaci Bractwa Muzułmańskiego zdobyli 20 miejsc na 80 w Izbie Deputowanych. Ponadto 14 innych posłów przyznawało się do poglądów islamistycznych. Bractwo miało tak silną pozycję, że w 1991 roku jego członkowie weszli do rządu, co prawda tylko na okres kilku miesięcy¹⁴.

¹² A. Wąs, *Bracia Muzułmanie w Jordanii. Doktryna i organizacja Bractwa na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2006, s. 210–211.

¹³ J. Zdanowski, *Bracia Muzułmanie i inni*, Szczecin 1986, s. 39, 54.

¹⁴ P. Robins, *op.cit.*, s. 169, 171; A. Wąs, *op.cit.*, s. 209.

Ta rosnąca siła bractwa zaniepokoiła jednak establishment jordański. Dwór doprowadził do zmiany prawa wyborczego, legalizując jednocześnie partie polityczne. Zgodnie z nowym prawem kandydatów do parlamentu mogą wystawiać tylko partie polityczne, mogą też startować indywidualni kandydaci. Natomiast nie wolno wystawiać kandydatów stowarzyszeniom społecznym i religijnym, nie wolno też im prowadzić agitacji politycznej. Bractwo straciło możliwość agitacji w meczetach i w swych tradycyjnych siedzibach. Musiało powołać do życia Front Akcji Muzułmańskiej. W wyborach w 1993 roku Front zdobył 18 miejsc na 80. Odtąd aż do dziś partia ta pozostaje opozycją parlamentarną bez szans na wejście do rządu. Monarchia zachowuje kontrolę nad parlamentem dzięki posłom niezależnym (bezpartyjnym), którzy w istocie reprezentują społeczności plemienne z terenów wiejskich. System jordański uprzywilejowuje w wyborach okręgi wiejskie kosztem ludnych miast¹⁵.

W relacjach z Bractwem Muzułmańskim Abd Allah II od dwudziestu lat kontynuuje zasadniczo tę strategię polityczną. W przeciwieństwie do Egiptu, Bractwo w Jordanii nigdy nie było delegalizowane i działa jako stowarzyszenie społeczne i dobroczynne. Cały czas funkcjonuje też Front Akcji Muzułmańskiej, który jednak często oskarża władzę o łamanie zasad demokracji i nieuczciwe działania przed wyborami. System wyborczy rzeczywiście upośledza okręgi miejskie, w tym zwłaszcza sam Amman. Panowanie obecnego króla oznacza więc pełną tolerancję wobec pokojowo nastawionych struktur Bractwa, a jednocześnie blokowanie jego możliwości politycznych. Wiąże się z tym bardzo istotna kwestia dotycząca polityki zagranicznej. Bractwo uznaje autorytet króla, ale sprzeciwia się idei uznania państwa Izrael. Odrzuca układ pokojowy z 1994 roku, co daje mu popularność wśród potomków uchodźców palestyńskich. Wprawdzie skazuje to Bractwo i dwór na konflikt, ale obie strony starają się jednak, by nie następowała eskalacja. Front Akcji Muzułmańskiej czasem ogłaszała bojkot głosowania, np. w 2007 roku zbojkotował wybory municypalne. Częściej uczestniczył w wyborach parlamentarnych, oskarżając władzę o nadużycia. Dziś uznaje się go za główną partię opozycyjną w Jordanii. Realnie może liczyć na obsadzenie mniej niż 10% Izby. W wyborach 2016 roku na 130 deputowanych Front Akcji Islamskiej uzyskał 10 miejsc, ale inne partie zdobyły tylko 20 miejsc. Tak działa system wyborczy w Jordanii całkowicie kontrolowany przez monarchę¹⁶.

¹⁵ *Ibidem*, s. 216.

¹⁶ *Wybory parlamentarne w Jordanii. Szansa na nową jakość w jordańskiej polityce*, Academia, <https://www.academia.edu> (27.03.2023).

Zagrożenie przez islamizm zbrojny

O ile struktury Bractwa Muzułmańskiego żyją z monarchią haszymidzką w niepozabawionej konfliktów symbiozie, to po 2000 roku radykalny islamizm stał się prawdziwym zagrożeniem dla ustroju Jordanii. Równocześnie w takich krajach, jak Syria czy Irak, doprowadził do politycznej katastrofy.

Król Abd Allah II jest zdecydowanym zwolennikiem sojuszu z USA i Wielką Brytanią. Wynika to częściowo nawet z przyczyn osobistych. Obecny król Jordanii jest synem Husajna i Brytyjki pani Toni Gardiner. A jednak to działania amerykańskiego sojusznika naraziły monarchię na nowe zagrożenia. Jordania miała poprawne relacje z osłabionym Irakiem. Jednak w 2003 roku, gdy Amerykanie napadli na Irak, władze w Ammanie czuły się zmuszone, by poprzeć działania sojusznika. Sam król Abd Allah II miał ostrzegać USA przed skutkami napaści, ale bez powodzenia. Po obaleniu Saddama Husajna Irak ogarnęła antyamerykańska partyzantka. W istocie kraj ten zdominowali bojownicy reprezentujący ruch fundamentalistyczny zarówno szyicki, jak i sunnicki. Zdecydowanie pogorszyło to warunki bezpieczeństwa Jordanii¹⁷.

Upadek reżimu w Iraku oznaczał też koniec dominacji w Bagdadzie Arabów sunnitów. Irak zdominowali szyici, a zarazem wzrosły w nim zdecydowanie wpływy Iranu. Równocześnie w Libanie główną siłą polityczną stała się szyicka organizacja Hezbollah, również popierana przez Iran. W Syrii z kolei rządzi rodzina Assadów należąca do szyickiej sekty Alawitów. Zarówno w Iraku, jak i w Syrii Irańczycy zbrojnie wsparli szyickich polityków. Tym samym napaść USA na Irak wbrew swoim celom wzmocniła szyicki islamizm i wpływy Teheranu. Stanowiło to najgorszy rezultat z punktu widzenia władz w Ammanie. Król Abd Allah już w końcu 2004 roku zaczął przestrzegać publicznie przed narastaniem tego, co nazwał „szyickim półksiężycem”. W styczniu 2005 roku „The Guardian” pisał, że król Jordanii wzywa do przeciwdziałania wpływom Iranu w świecie arabskim. Powtarzał, że szyicki islamizm może opanować Irak i wraz z Libanem zdominować Syrię. W następnych latach Jordania, chcąc nie chcąc, współpracowała przeciwko temu zagrożeniu z USA. Jednak polityka Waszyngtonu z jej wahaniem była coraz mniej zrozumiała. Amman związał się też z Arabią Saudyjską i Abu Zabi, tworząc coś w rodzaju sunnickiego sojuszu przeciw ekspansji szyickiej. Ocena skuteczności tego sojuszu zależy od komentatora. Natomiast

¹⁷ B. Milton-Edwards, P. Hinchcliffe, *Jordan. A Hashemite Legacy*, London–New York 2009, s. 116.

w 2014 roku inne kwestie odwróciły uwagę nie tylko Ammanu od ekspansji Teheranu¹⁸.

Wydarzenia tzw. Arabskiej Wiosny prawie nie dotknęły Jordanii. Protesty były niewielkie i pozbawione determinacji. Natomiast w sąsiedniej Syrii manifestacje przerodziły się już w 2011 roku w walki zbrojne, a w 2012 roku *de facto* doszło do wojny domowej. Główną siłą opozycji stały się sunnickie organizacje dżihadystów, a z kolei rząd w Syrii wspierały oddziały Hezbollahu z Libanem, a nawet grupy Gwardii Rewolucyjnej z Iranu. Jordania we współpracy z USA zbroiła i szkoliła rebeliantów, którzy działali na południu Syrii. Jednak grupy te nie odniosły istotnych sukcesów. Narastająca anarchia w Syrii umożliwiła rozwój szczególnie radykalnych grup sunnickich związanych z Al-Kaidą. Ten wojskowy ruch rozwinął się wcześniej w Iraku. Co ciekawe, ważnym przywódcą skrajnych islamistów Iraku był Jordańczyk Abu Musab al-Zarkawi. To on przekształcił grupy terrorystów w organizację wojskową, która dążyła do zdobycia terytorium i stworzenia islamistycznego państwa. Jego ludzie zdobyli Faludżę i proklamowali tam władzę organizacji. Al-Zarkawi starał się też rozszerzyć akcję na Jordanię. Jego ludzie w sierpniu 2005 roku ostrzelali niezbyt skutecznie amerykański okręt w porcie Akaba. Przed wszystkim jednak z jego inicjatywy w listopadzie 2005 roku doszło do serii eksplozji w hotelach w Ammanie. Zginęło ponad 60 ludzi, w tym wielu cudzoziemców. Dopiero w czerwcu 2006 roku doniesiono, że Abu Musab al-Zarkawi zginął w amerykańskim bombardowaniu. Podobno wywiad jordański przyczynił się do tego wyniku¹⁹.

W 2013 roku w północnej Syrii rozwinęła się nowa organizacja dżihadystów sunnickich, Państwo Islamskie w Iraku i Lewancie (*Islamic State of Irak and Sham* – ISIS). 6 czerwca 2014 roku oddziały tej organizacji wkroczyły do Mosulu i w ciągu kilku dni zajęły to miasto. W kilka tygodni oddziały ISIS opanowały duże obszary północnego Iraku. Zajęły też znaczne tereny w północnej Syrii. Co więcej, przywódca tej organizacji Al-Bagdadi proklamował się kalifem muzułmanów. Organizacja ta stosowała jawny terror. Ponadto specjalnie publikowała filmy i zdjęcia przedstawiające egzekucje i zniszczenia, jakich dokonywała wobec wrogów islamu i obiektów uznanych za sprzeczne z prawem szariatu (wszelkie obrazy i rzeźby). Ruch ten okrutnie zwalczał szytów, chrześcijan i jazydów. Jednak, co ciekawe, skłócił się też z wszystkimi rządami sunnickimi²⁰.

Władze Jordanii, jako sojusznik USA, wzięły udział w tworzonej przez Waszyngton koalicji przeciw ISIS. Ograniczało się to do udziału

¹⁸ *Ibidem*, s. 122.

¹⁹ *Ibidem*, s. 67.

²⁰ P. Cockburn, *Państwo Islamskie*, Warszawa 2015, s. 35, 57.

kilku samolotów w nalotach na pozycje islamistów. Jednak w końcu 2014 roku jeden z samolotów został zestrzelony lub rozbił się podczas akcji. Islamiści wzięli do niewoli pilota Muath al-Kasasbeh(a). Początkowo wydawało się, że będą używać tego jeńca jako karty przetargowej lub kanału do negocjacji z Ammanem. Tymczasem 3 lutego 2015 roku ISIS ujawniła film z egzekucji al-Kasasbeh(a), którego miano spalić żywcem 3 stycznia 2015 roku. Pewne jest, że pilota zamordowano, natomiast część ekspertów nie była pewna, czy film był autentyczny. O stylu organizacji świadczy jednak to, że to ona chciała, by wszyscy widzieli spalenie jeńca. W odpowiedzi władze Jordanii natychmiast straciły dwu islamistów aresztowanych rok wcześniej.

Ta zbrodnia była nie tylko okrutna, ale zupełnie bez sensu z politycznego punktu widzenia. Rezultatem była konsolidacja jordańskiej opinii wokół władz i monarchii. Jeśli wśród sympatyków prądów islamskich była jakaś sympatia do ISIS, to zupełnie upadła. Król Abd Allah II polecił przeprowadzić naloty na pozycje islamistów z użyciem całego lotnictwa bojowego Jordanii. Powtarzano nieoficjalnie informacje, że król (będący pilotem wojskowym) osobiście wziął udział w atakach. Niezależnie od ścisłości tych informacji niewątpliwie podniosło to popularność monarchy. W następnych latach islamiści, działając na pustyni syryjskiej, pojawili się jeszcze na granicy Jordanii. Starali się też przeprowadzić zamachy, ale nie uzyskali większego poparcia wewnątrz Jordanii, a wraz z upadkiem ich państwa problem radykalnego sunnickiego dżihadyzmu na razie się zmniejszył²¹.

Zakończenie

Monarchia jordańska istnieje już ponad 100 lat. W ciągu tego czasu często wrócono jej upadek. Fakt, że Jordania pozostaje pod władzą Haszymidów, a państwo niewątpliwie się rozwija, zadał kłam tym przewidywaniom. Świadczy to też o dużej zręczności politycznej elit Jordanii. Jednym z charakterystycznych elementów strategii politycznej Ammanu pozostaje całkowita tolerancja wobec umiarkowanego nurtu sunnickiego islamizmu. Gdy w Egipcie Bractwo Muzułmańskie było nielegalne i prześladowane, to w Jordanii rozwijało się bez przeszkód. Ponieważ sam ród Haszymidów wywodzi swe prawo do władzy z religijno-genealogicznych źródeł, więc dynastia i Bractwo były na ogół sprzymierzeńcami. Jednak Haszymidzi utrzymują od dziesięcioleci sojusz z USA,

²¹ *Król Jordanii bombarduje dżihadystów. Rzecznik zaprzecza*, Rzeczpospolita, <https://www.rp.pl> (27.03.2023).

akceptują też pewien stopień westernizacji obyczajowej. Na tym tle dochodzi do sporów między tym legalnym nurtem fundamentalizmu islamskiego a władzami w Ammanie. Mimo to w przypadku Jordanii mamy do czynienia z nietypową dla świata arabskiego sytuacją. W Królestwie sunniccy fundamentaliści, o ile akceptują monarchię i pokojowe metody działania, stanowią legalny powszechnie akceptowany element jordańskiego życia politycznego i społecznego. Jednocześnie Jordania musi obawiać się zbrojnych grup islamskich. Pod tym względem sytuacja monarchii w Ammanie nie różni się od wielu innych rządów regionu.

Bibliografia

- Arabski słownik encyklopedyczny*, red. M.M. Dziekan, Warszawa 2001.
- Bailey M.C., *Jordan's Palestinian Challenge 1948–1983. A Political History*, London 1984.
- Cockburn P., *Państwo Islamskie*, Warszawa 2015.
- Dokumentacja prasowa*, 1956.
- Król Jordanii bombarduje dżihadystów. Rzecznik zaprzecza*, Rzeczpospolita, <https://www.rp.pl> (27.03.2023).
- Lunt J., *The Arab Legion*, London 1999.
- Milton-Edwards B., Hinchcliffe P., *Jordan. A Hashemite Legacy*, London and New York 2009.
- Morris J., *The Hashemite Kings*, London 1959.
- Robins P., *A History of Jordan*, Cambridge 2004.
- Salibi K., *The Modern History of Jordan*, London–New York 1998.
- Sparrow J.G., *Modern Jordan*, London 1961.
- Vatikiotis P.J., *Politics and Military in Jordan. A Study of Arabs Legion 1921–1957*, London 1967.
- Wąs A., *Bracia Muzułmanie w Jordanii. Doktryna i organizacja Bractwa na przełomie XX i XXI wieku*, Lublin 2006.
- Wilson M.C., *King Abdullah, Britain and the making of Jordan*, Cambridge 1999.
- Wróblewski B., *Jordania*, Warszawa 2011.
- Wybory parlamentarne w Jordanii. Szansa na nową jakość w jordańskiej polityce*, Academia, <https://www.academia.edu> (27.03.2023).
- Zdanowski J., *Arabia Saudyjska*, Warszawa 2004.
- Zdanowski J., *Bracia Muzułmanie i inni*, Szczecin 1986.

The relations of Jordan authorities with the muslim fundamentalistic movement during the reign of Abd Allah II. Research on stability of Arab monarchies

Abstract

The dynasty of the Hashemite assumed power over the area of nowadays Jordan over 100 years ago, in 1921. After 1950 the Jordanian monarchy struggled with numerous threats, especially from the pan-Arabic left. In fact, for many decades the Hashemite treated moderate Muslim fundamentalists as allies. The main organisation of Sunni fun-

damentalism, the Muslim Brotherhood, was and still is fully legal and it is involved in religious, social and political activity. After 1989 the Muslim Brotherhood became the main political force in Jordan. During the reign of Abd Allah II the Jordanian court attempted to limit the political strength of fundamentalists and the moderate Islam has remained fully equal part of the Jordanian society. Simultaneously, Jordan has strongly combated all forms of radical Islamism (jihadism). King Abd Allah II is also strongly against the rising influence of Iran in the region.

Keywords: Jordan, Muslim Brotherhood, fundamentalism, Abd Allah II, politics